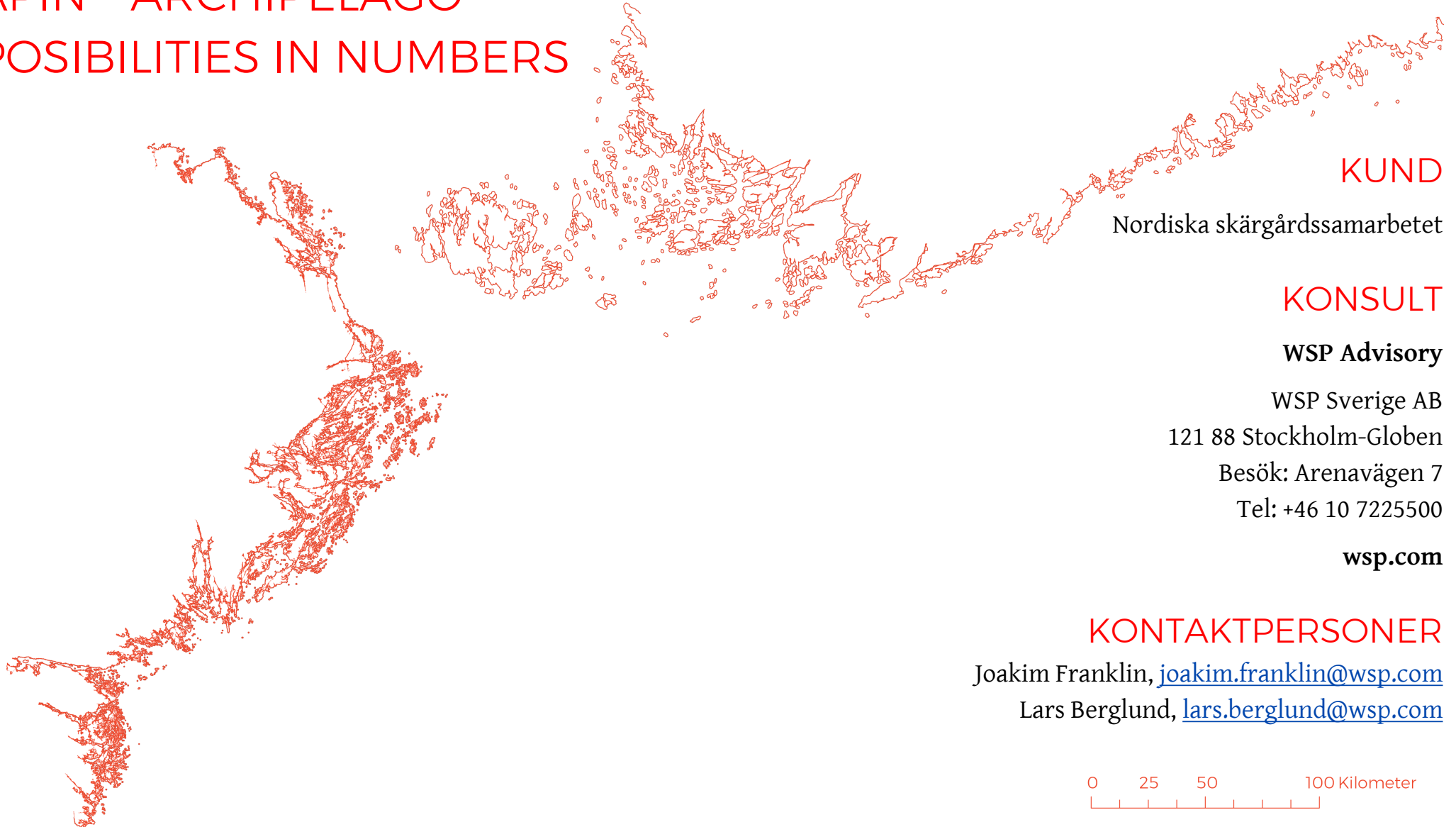

APIN

Archipelago possibilities in numbers

APIN – ARCHIPELAGO POSSIBILITIES IN NUMBERS

KUND

Nordiska skärgårdssamarbetet

KONSULT

WSP Advisory

WSP Sverige AB

121 88 Stockholm-Globen

Besök: Arenavägen 7

Tel: +46 10 7225500

wsp.com

KONTAKTPERSONER

Joakim Franklin, joakim.franklin@wsp.com

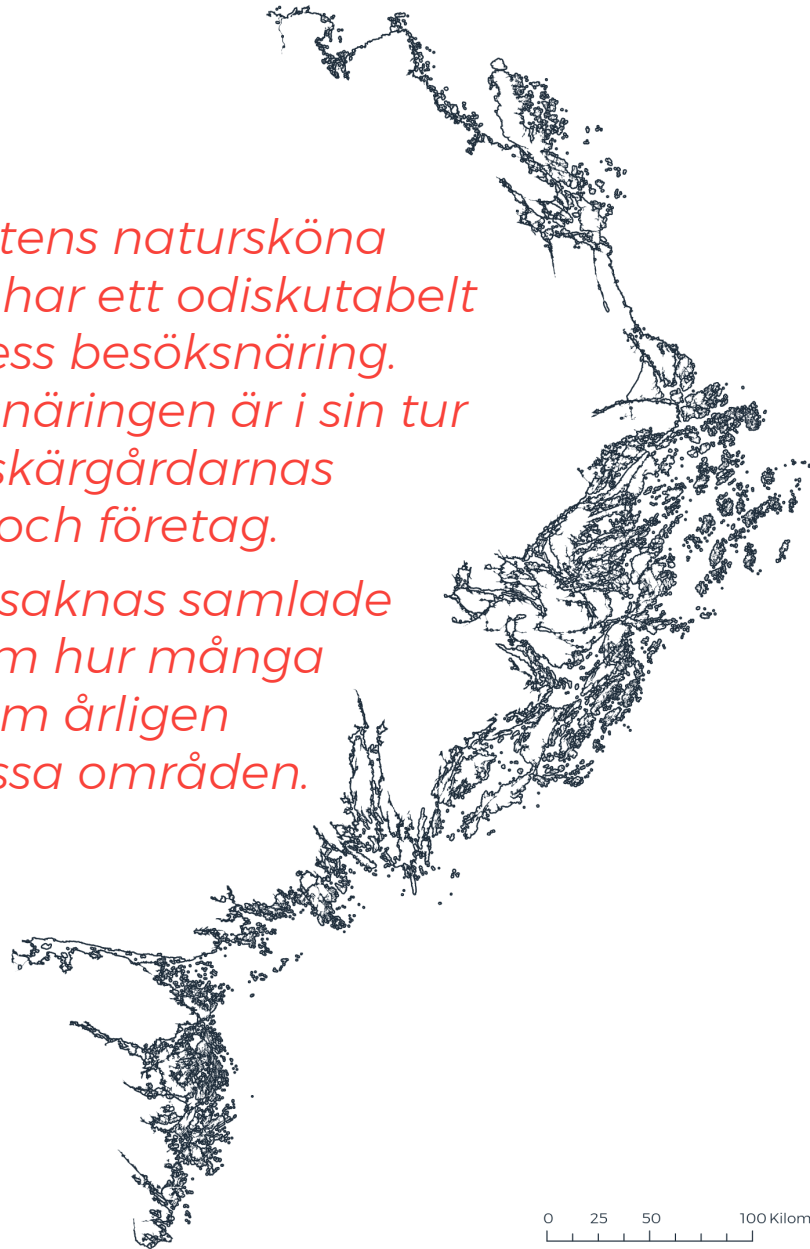
Lars Berglund, lars.berglund@wsp.com

A scenic photograph of a lighthouse on a rocky shore at sunset. The lighthouse is white with a red band and a black top. It stands on a rocky hillside. To the left of the lighthouse is a small house with a dark roof. In the background, there is a radio tower and another small building. The sky is filled with large, white clouds, and the sun is setting, creating a warm glow. The water in the foreground is calm, reflecting the lighthouse and the sky. The word "INLEDNING" is overlaid in white text in the center of the image.

INLEDNING

*Östersjökustens natursköna
skärgårdar har ett odiskutabelt
värde för dess besöksnäring.
Och besöksnäringen är i sin tur
central för skärgårdarnas
människor och företag.*

*Trots detta saknas samlade
uppgifter om hur många
personer som årligen
besöker dessa områden.*

I fokus för denna studie ligger den samlade betydelsen hos besöksnäringen och skärgårdarna. Här inkluderas både besöksnäringens betydelse för skärgårdarna, i form av exempelvis sysselsättning, och skärgårdarnas betydelse för besökarna – såväl regionalt som internationellt.

Genom att undersöka skärgårdens besökare och företag vill vi ge en översiktlig bild av besöksnäringens betydelse. Samtidigt vet vi att brister i besöksstatistiken påverkar jämförbarheten och hämmar utvecklingspotentialen (Tillväxtverket, 2016). Ett andra syfte med studien är därför att inventera tillgänglig och möjlig data, och ge förslag på vägar framåt.

Vetskap om besöksnäringens samlade betydelse idag kan även användas för att undersöka säsongsförändring och framtida potential. Vad kan en förlängd högsäsong innebära för skärgården i form av exempelvis ökad sysselsättning och omsättning, och vilken samhällsnytta medför det?

För att förverkliga potentialen krävs att något görs annorlunda än idag. Aktuell forskning inom besöksnäring kan här peka ut strategier och nyckelfaktorer till utökad säsong. Målet med en förverkligad potential är att bidra till en livskraftig skärgård – året om.

NULÄGE

Vad betyder besöksnäringen för skärgården, och skärgården för besökarna?

För en samlad bild av besöksnäringens betydelse i skärgårdarna behövs detaljerade uppgifter om besökare och företag. På nästkommande sidor presenteras en inventering av möjliga datakällor. Dessa är indelade i tre kategorier beroende på vilken typ av data som eftersöks:

- **Besökare** – Med fokus på det totala antalet människor som årligen besöker skärgårdsområden.
- **Gästnätter** – Där det undersöks hur stor andel av besökarna som stannar minst en natt, och betalar för det.
- **Företag** – Med målet att undersöka besökarnas avtryck i den lokala ekonomin genom konsumtion av varor, tjänster och upplevelser.

Inventeringen följs också av en lämplighetsbedömning, och rekommendation inför vidare arbete.

Datakälla	Fördelar	Nackdelar	Kostnad	Kommentar
Regional/kommunal besöksstatistik	Besöksstatistik från regionala eller kommunala turistbyråer och förvaltningar. Kostnadsfri information som redan finns tillgänglig.	Inkomplett information. Bygger till stor del på uppskattningar och inte mätningar. Skiftande precision och mätteknik mellan län och kommuner. Oklart om informationen avser specifikt år eller genomsnitt.	Ingen kostnad.	Generellt finns väldigt lite/ingen information gällande antalet besökare i skärgården vilket pekar på ett stort behov av kartläggning.
Passagerardata, Waxholmsbolaget, Sörmlandstrafiken, Östgötatrafiken m.fl.	Tillförlitlig statistik finns tillgänglig för kollektivtrafik. Ger i vissa län möjlighet till nedbrytning på enskilda månader och bryggor.	Privata rederier vill ej dela sin data. Kompletta register över aktuella rederier saknas.	Ingen kostnad men arbetsintensiv metod.	Då privata rederier kör egen trafik och ibland även är upphandlade för kollektivtrafik finns risk för dubbelräkning vid användning av data från flera källor.
Evenemangsstatistik	Kompletterande statistik som kan ge uppfattning om ett evenemangs påverkan på antalet besökare samt generering av nytta.	Stor insamling från flera olika håll där mättekniken kan variera. Om evenemanget sträcker sig över flera dagar finns risk för dubbelräkning i relation till gästnätter.	Ingen kostnad men arbetsintensiv metod.	En intressant källa för att förstå nytta från evenemang i skärgårdarna.

Datakälla	Fördelar	Nackdelar	Kostnad	Kommentar
Operatörsdata, Telia	Extrapolering av Telias mobilkunder som ska spegla hela befolkningen. Möjlighet till flexibelt geografiskt urval med god precision. Resultatet kan redovisas dag för dag. Kan skilja på dagsbesökare och de som sover kvar i skärgården.	Kostsam metod. Inte exakt mätning av hela populationen utan en estimering på statistiskt signifikant nivå. "Hemort" nollställs varje natt efter mobilens position, därför ej möjligt att särskilja fastboende och sommargäster. Ej möjligt att kartlägga utländska besökare.	Uppskattningsvis 150 000 SEK per län/region och kalenderår enl. Telia. Möjligt att beställa data för både Sverige och Finland. Beställning av data från flera år ger lägre kostnad från år 2 och framåt.	Data tillgänglig från och med juli 2018. I dagsläget ej möjligt att mäta utländska besökare p.g.a. juridiska skäl. Telia arbetar på en lösning.
Enkätundersökning	Möjligt att styra målpopulation och vilka frågor som ska ingå i undersökningen. Flexibelt geografiskt urval av vad som ska räknas som skärgård	Ger en estimering av besökare, inte en mätning. Statistisk signifikans kräver stort antal svarande och därmed hög kostnad. Risk för mätfel om frågor missuppfattas eller felaktiga svar lämnas. Kräver uppföljning av bortfall och tar därför tid att genomföra.	40 – 60 000 SEK för 1 200 – 1 800 enkätsvar i fyra län. Antalet svar som krävs är beroende av precisionskrav och vilken typ av frågor som ställs.	Resultatet från denna metod är att betrakta som en estimering till det resultat som fås av Operatörsdata.

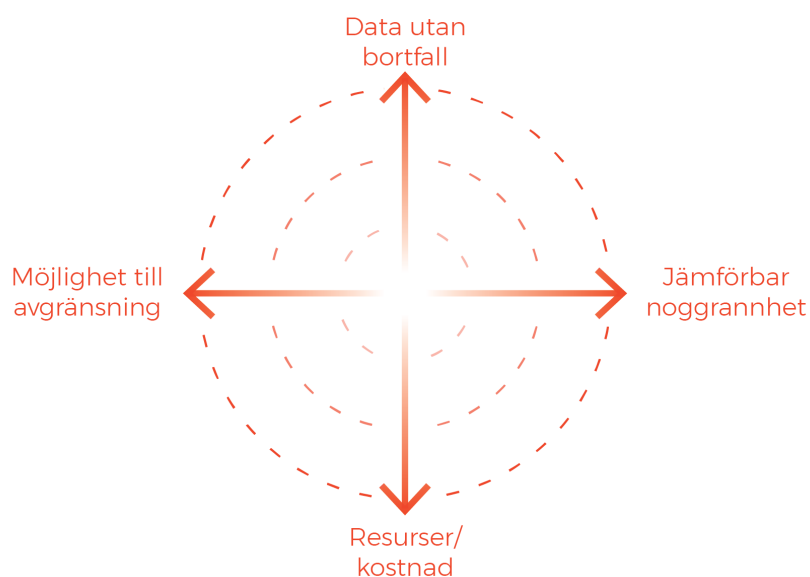
Datakälla	Fördelar	Nackdelar	Kostnad	Kommentar
Inkvarteringsstatistik, SCB	Uppdateras löpande och jämförelser över tid är möjliga. Officiell statistik insamlad med kvalitetssäkrad metod. Möjlighet att välja exakt de anläggningar som är av intresse. Ger information om beläggning per månad. Möjlighet att särskilja inhemska och utländska besökare.	Inkluderar enbart anläggningar över viss storlek. Undantag är STF-an slutna anläggningar som ingår oavsett storlek. Inkluderar inte privata stugor som hyrs ut direkt av ägaren. Sekretess påverkar månadsvis redovisning av alla län utom Stockholms (p.g.a. få anläggningar).	Ca 2500 SEK exkl. moms för 1 års statistik, redovisad på valda anläggningar per län. Mot extra kostnad kan även kapacitet, genomsnittlig logikostnad och ursprungsland för utländska besökare redovisas.	Länsvis redovisning av Uppsala, Sörmlands och Östergötlands län möjlig enbart på årsbasis p.g.a. sekretess. Kompenserar för bortfall genom skattning av beläggning för anläggningar som inte svarat. Acceptabel till hög svarsfrekvens beroende på anläggningstyp (68-89 %) .
Inkvarteringsstatistik, Skärgårdsstiftelsen	Inkluderar anläggningar som saknas i SCB:s sammanställning och därför annars inte fångas alls.		Ingen kostnad.	Källan bör användas som komplement till officiell inkvarteringsstatistik, inte som en ersättning.

Datakälla	Fördelar	Nackdelar	Kostnad	Kommentar
Kapacitet, AirBnB	Metoden bygger på research via AirBnB:s websida. Möjlighet att fånga mindre uthyrare som den officiella statistiken missar. Ger information om kapacitet.	Ej möjligt att undersöka beläggning. Informationen blir en ögonblicksbild, utan möjlighet att få överblick över året. Risk för mätfel p.g.a. manuell insamling.	Ingen kostnad för data men arbetsintensiv metod.	Potentiellt möjligt att uppskatta beläggningsgrad utifrån vetenskap om beläggning från inkvarteringsstatistik.
Gästhamnsbeläggning <i>Riksföreningen Gästhamnar i Sverige & Tillväxtverket</i>	Data gällande gästnätter på fritidsbåtar och ger möjlighet till antaganden kring hur många personer som rör sig i skärgården med privat båt. Statistiken finns tillgänglig per län.	Inkluderar inte dagsbesökare med egen båt eller besökare i naturhamnar. Visst bortfall då statistiken redovisar 85% av Sveriges gästhamnar. Statistiken från enskilda år kan vara missledande p.g.a. väder.	Ingen kostnad.	Statistik från 2018 finns tillgänglig. Ny kartläggning av 2019 tillgänglig mars 2020.

Datakälla	Fördelar	Nackdelar	Kostnad	Kommentar
Samlad företagsdata, UC Selekt	Detaljerad information om bransch (841 st.), antal anställda, omsättning mm. Möjlighet till koordinat-baserat geografiskt urval. Ingen sekretess, går att inkludera eller exkludera enskilda företag eller branscher efter önskemål. Uppdateras årligen.	Ej möjligt att se säsongsvariationer. Missar företag med post- eller besöksadress utanför det geografiska urvalet, men går att justera manuellt. Frågetecken om koordinaternas tillförlitlighet. Redovisar sysselsättning för hela företaget, inte lokalt per arbetsställe (möjligt att kringgå).	Ca 3 000 SEK för 1700 företag och 1 års data, via abonnemang som WSP har. Vid utbredd manuell justering av inkluderade/exkluderade företag blir metoden arbetsintensiv.	Totalundersökning baserad på deklara-tions-uppgifter mm. Ger snabbt en samlad information om omsättning, bransch och anställda.
Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS), SCB	Möjlighet till koordinat-baserat geografiskt urval. Officiell kvalitetssäkrad statistik. Uppdateras årligen. Översiktlig information om bransch.	Mätperiod november månad, skärgårdens sysselsättning underskattas jämfört med sommaren. Bortfall av 5-7 % av företagen (nationellt) p.g.a svårighet att koordinatsätta adresser. Sekretess påverkar redovisning av siffor för glesa områden, och omöjliggör manuell justering av urvalet.	Ca 10 000 – 15 000 SEK enl SCB.	Branscher redovisas i 16 grupper.
Företagsregistret, SCB	Möjlighet till koordinat-baserat geografiskt urval. Ingen sekretess. Officiell kvalitetssäkrad statistik. Uppdateras årligen.	Ej möjligt att se säsongsvariationer. Missar företag med post- eller besöksadress utanför det geografiska urvalet, går inte att justera manuellt.	Ca 5 000-15 000 SEK, baserat på utdrag gjort med samma metod i tidigare uppdrag.	Branscher redovisas detaljerat (841 st.).

Bedömning av datakällor

Två generella utmaningar när det gäller att välja lämpliga datakällor för skärgårdarnas besöksnäring är bortfall och avgränsning. En tredje utmaning är att hitta datakällor med god noggrannhet i samtliga län, eftersom tillgången kan skifta beroende på administrativ tillhörighet. Slutligen finns också en resursdimension där precision får vägas av mot kostnad.

Antalet besökare

För antalet besökare är den främsta utmaningen att hitta komplett data utan att använda fler källor än nödvändigt. Multipla datakällor höjer risken för dubbelräkning, försvårar uppföljning över tid och ökar den statistiska osäkerheten. Det sistnämnda aktualiseras främst vid önskemål om att identifiera vissa grupper, exempelvis att isolera tillfälliga besökare från stugägare.

Efter inventeringen står det klart att det är mycket svårt att ge en komplett bild med regional/kommunal besöksstatistik och passagerardata. Detta talar för att använda operatörsdata, som på egen hand har goda förutsättningar till hög precision både i Sverige och Finland. Operatörsdata är dock en förhållandevis kostsam mätmetod. Ett alternativ kan då vara en enkätundersökning, där antalet besökare uppskattas istället för att räknas.

Rekommendation: I första hand rekommenderas användning av **operatörsdata**. Om detta inte är möjligt, exempelvis av resursskäl, rekommenderas en **enkätundersökning**.

Gästnätter

Gästnätter är den kategori där bredden av alternativ är minst. Det saknas rimligt alternativ till den officiella inkvarteringsstatistiken som är av god kvalitet. Tyvärr påverkar sekretess möjligheten till separat och månadsvis redovisning av alla län, p.g.a. för få anläggningar i vissa län. En brist är också att mindre anläggningar inte ingår i underlaget.

Statistiken från SCB kan kompletteras med andra källor för att i viss mån täcka upp vad som inte ingår i denna. Främst rekommenderas att använda gästhamnsstatistik och uppgifter från Skärgårdsstiftelsen. AirBnB rekommenderas inte eftersom det är en mätning av kapacitet och inte faktisk beläggning.

Rekommendation: Vi rekommenderar att använda **inkvarteringsstatistik** från SCB med en kombination av månadsvis- och årsvis redovisning för att i största möjliga mån undvika sekretessen. Denna kan även kompletteras med uppgifter från **Skärgårdsstiftelsen** och **Sveriges gästhamnar**.

Företag

För företag är den primära utmaningen inte datatillgången, utan att isolera skärgårdarnas ekonomi från fastlandets. Företagsdata finns att tillgå baserat på företagens post- eller besöksadress. Däremot går det inte att med säkerhet säga var företagets kunder eller leverantörer finns, eller var arbetet utförs.

UC Selekt och Företagsregistret från SCB är jämförbara sett till precision och flexibilitet. SCB har en liten fördel i hur sysselsättningen redovisas, men är också mer kostsam. En fördel med UC Selekt är istället att manuellt kunna addera företag med postadress utanför skärgårdsområden, så länge de är kända. RAMS från SCB rekommenderas inte för användning då källan ger begränsat mervärde utöver de två andra.

Rekommendation: Vi rekommenderar användning av **UC Selekt**, främst p.g.a. möjligheten att manuellt ändra i urvalet av företag.

Uppskattning av besöksnäringens ekonomiska betydelse

Ingen vet med säkerhet hur många besökare skärgårdarna har idag, och det är svårt att isolera skärgårdarnas ekonomiska verksamhet från fastlandets. Utan tillförlitlig statistik över det totala antalet besökare i skärgårdarna är det därför inte möjligt att ge en samlad bedömning av besöksnäringens betydelse.

Däremot kan en ekonomisk betydelse beräknas med grund i *de besökare vi vet om*. Detta innebär användande av flera datakällor med dokumenterade besökare, såsom inkvarteringsstatistik, biljettförsäljning från rederier, gästhamnsavgifter och fritidsbåtar i naturhamnar.

- Det sammanlagda värdet av de dokumenterade besökarnas kostnader, såsom biljetter, logi, gästhamnsavgifter och lokal konsumtion, uppskattas till **600-800 miljoner kronor årligen, varav 400-600 miljoner spenderade på skärgårdarnas öar.**
- Det sammanlagda värdet av restidsnyttan¹ från dokumenterade besök uppskattas till **ca 300 miljoner kronor årligen.**

Utöver dessa direkta samhällsnyttor av besöksnäringen innebär den också andra nyttor i form av skatteintäkter och arbetstillfällen.

- Besökarna uppskattas ge upphov till cirka **1 000 årsarbetstillfällen** inom skärgårdarnas hotell- och restaurangbransch
- Det offentligfinansiella bidraget från dessa arbetstillfällen tillsammans med konsumtionsskatter från besökare uppskattas till ca **220-250 miljoner kronor årligen**

Beräkningarna använder gängse samhällsekonomiska metoder och kalkylvärden (ASEK 6.1). Observera att resultaten inte regelmässigt kan summeras på grund av risk för dubbelräkning.

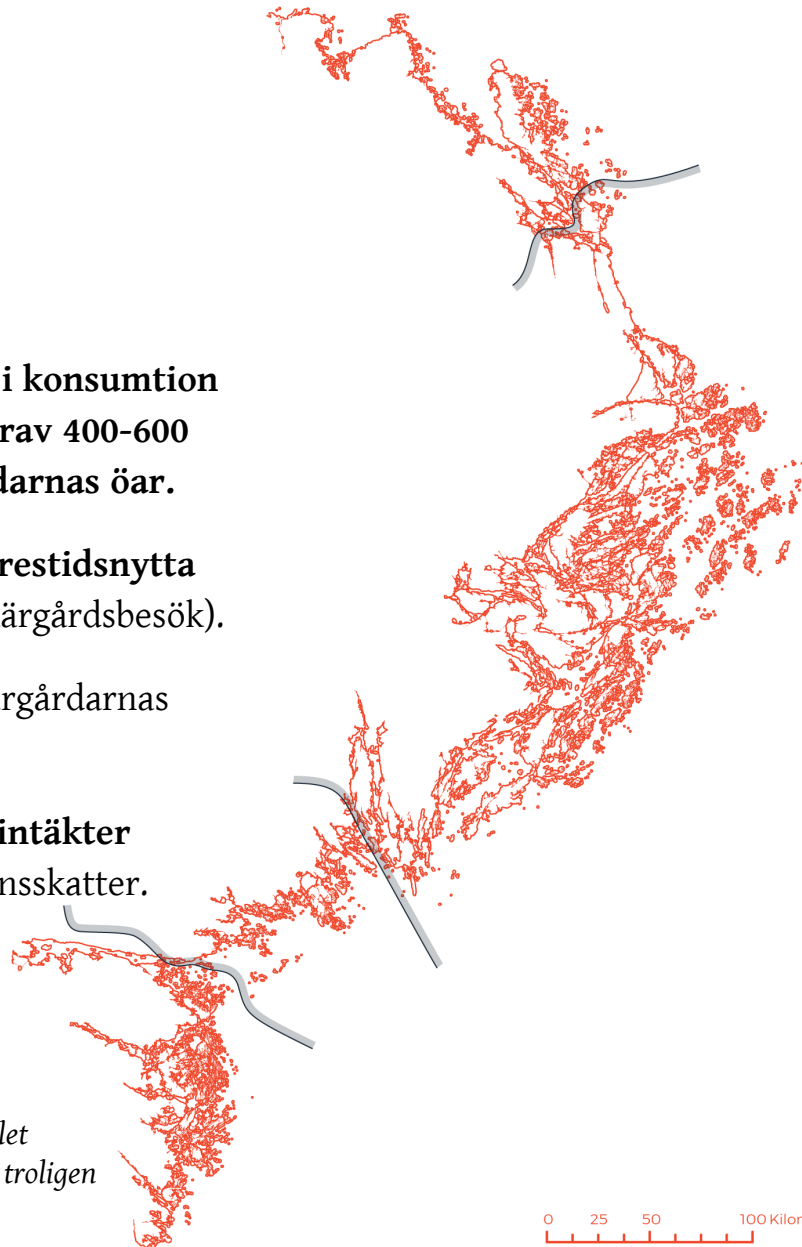
Nyttorna är en preliminär uppskattning vars syfte inte är att ge en komplett bild av besöksnäringens betydelse, utan att peka på de betydande samhällsnyttor vi redan idag vet om. För en mer komplett bild av betydelsen krävs att det dataunderlag som idag finns tillgängligt kompletteras med andra källor, exempelvis operatörsdata.

¹. Restidsnyttan är en samhällsekonomisk värdering av den s.k. tidsuppföring som krävs för besök i skärgården.

Besöksnäringens ekonomiska betydelse

- Över 530 000 gästnätter årligen
- 600-800 miljoner kronor årligen i konsumtion relaterad till besöksnäringen, varav 400-600 miljoner spenderade på skärgårdarnas öar.
- ca 300 miljoner kronor årligen i restidsnytta (värdet av tidsuppostringen från skärgårdsbesök).
- 1 000 årsarbetstillfällen inom skärgårdarnas hotell- och restaurangbransch.
- 220-250 miljoner kronor i skatteintäkter från arbetstillfällen och konsumtionsskatter.

Observera att siffrorna inte speglar det totala antalet besökare utan enbart de vi idag vet om, och därför troligen är en underskattning av den samlade betydelsen.

Varav i Stockholms län

- 290 000 gästnätter årligen
- 420-530 miljoner kronor i konsumtion, varav 225-350 miljoner kronor på skärgårdsöar
- 580 helårsarbetstillfällen
- 125-140 miljoner kronor i skatteintäkter

På grund av sekretess redovisas inte övriga tre län separat

Mörkertalet – ett räkneexempel

Beräkningarna på föregående sida är sannolikt underskattningar av den verkliga ekonomiska betydelsen av besöksnäringen. Detta eftersom det utöver besökare synliga i tillgänglig statistik också finns ett okänt, men troligen betydande, mörkertal.

Vid millennieskiftet genomfördes en enkätundersökning av besök i Stockholms skärgård (Sandström et al, 2000). Som ett räkneexempel kan resultaten från den undersökningen extrapoleras till dagens förhållanden. På så vis fås en mycket grov indikation på vad ett samlat ekonomiskt värde av skärgårdarnas besöksnäring kan tänkas uppgå till.

Räkneexemplet ger en årlig konsumtion till ett värde av **3,1 miljarder kronor**, bestående av reskostnader, logi och lokal konsumtion. Värdet på restidsnyttan uppskattas till **1,2 miljarder årligen**. Resultaten inkluderar enbart boende i Stockholms och Uppsala län.

Detta skulle innebära att mörkertalet är tre gånger större än de samhällsnyttor av observerade besökare som presenterades på föregående sidor.

Sociala och ekologiska värden

Besöksnäringen och skärgårdarna har utöver ett ekonomiskt värde även betydande sociala och ekologiska värden. Däremot saknas vedertagna och jämförbara metoder för att omvandla dessa till ekonomisk nytta. En genomgång av aktuell forskning på hälsa och hållbarhet visar på tydliga värden hos skärgården som inte främst är av ekonomisk natur.

Hälsa

- Skärgårdarnas diversifierade ekosystem genererar tjänster som bland annat renar luft och reglerar hetta. Det är väl förankrat i forskning att naturens rekreativa värden, så som möjlighet till återhämtning, har en positiv effekt på människors välmående genom ökad fysisk aktivitet, reducerade stressnivåer och ökad social interaktion (Aerts et al, 2018; Bowler et al, 2010; James et al, 2015).
- Människor som regelbundet aktiverar sig har dessutom en lägre sjukdomskostnad jämfört med människor med liten eller ingen kontakt med natur (Hansen, 2013).
- Forskning pekar även på att människor som exponeras för vatten och vattennära områden, *Blue Space Settings*, kan bli både lyckligare och mindre stressade (Grellier et al, 2017).

Hållbarhet

- Skärgården representerar ett bra alternativ för hållbart semesterland. Att semestra nära sitt hem kan minska klimatpåverkan i jämfört med en flygresor utomlands (Thorson et al, 2019).
- Negativ påverkan på skärgårdens ekosystemtjänster genom exempelvis föroreningar har en negativ effekt på turismen (Czajkowski et al, 2015). Om ekosystemtjänsterna förstörs eller försvinner påverkar det rekreativsmöjligheter för turister, och i skärgården representerar ekosystemen en stor del av varför människor väljer att besöka skärgården.
- Att vårda den unika miljön i Östersjöns skärgårdar för att bibehålla det rika ekosystemet och dess tjänster är därför viktigt. Det kan göras med hjälp av besökare. Forskning visar att människor som vistas i naturliga miljöer får en ökad medvetenhet kring hur miljön ska behandlas och skyddas (Hansen, 2013).
- Att vårda vattenkvaliteten är vidare av stor vikt för skärgårdens utveckling. Vattenkvalitet har definierats som en viktig faktor för människor vid val av semesterort (Soutukorva, 2001).

Skärgårdens ekologiska och sociala betydelse

Avkoppling och en känsla av frihet är två av de många anledningarna till varför människor väljer att besöka och spendera tid i skärgården. Skärgården kopplas ofta samman med sommar, tradition och idyll och representerar därför en slags tillflyktsort från människors hektiska vardagsliv (Ek & Hultman, 2007). Östersjökustens skärgårdar har en unik miljö som människor söker sig till, inte endast för att bada, sola och njuta av en kopp kaffe i en naturhamn, utan också för att aktivera sig i naturmiljöer.

Oavsett anledning till vistelsen pekar forskningen på en positiv folkhälsoeffekt av skärgårdsbesök eftersom dess vatten- och grönområden kan stärka både människors välmående och hälsa. Skärgårdarna är också en gynnsam plats för både natur- och aktivitetsbaserad turism. Samtidigt kan turismen medföra belastningar på naturmiljön. En hållbar utveckling av skärgårdens besöksnäring kräver därför att stor hänsyn tas till naturmiljöer och ekosystem.

POTENTIAL

Vad är värdet av en förlängd säsong?

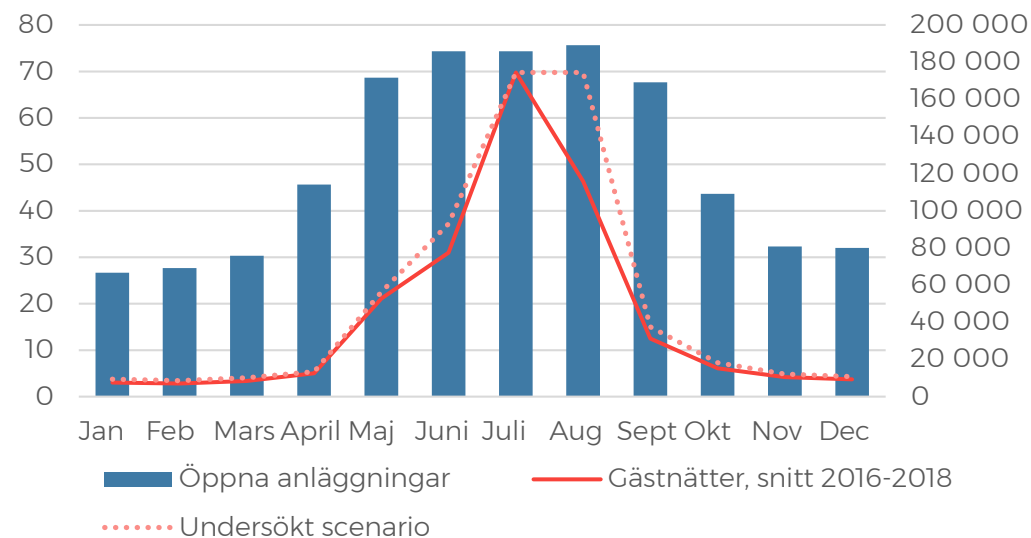
Bedömningen av besöksnäringens kända betydelse idag kan användas för att, på översiktlig nivå, uppskatta potentialen av en förlängd eller utökad säsong.

Inkvarteringsstatistiken innehåller information om antalet öppna anläggningar månad för månad och deras samlade antal gästnätter åren 2016-2018. Antalet öppna anläggningar per månad var ungefär lika maj-september (69-76 st.), men antalet gästnätter samma månader skiljde sig mellan 31 000 och 174 000 sett till månadens medelvärde. Redan idag finns alltså god tillgång till lediga bäddar i öppna anläggningar utanför de mest frekventa semesterveckorna. Frågan är då vad som är en rimlig nivå på ett ökat antal besökare. Vi har konstruerat ett hypotetiskt scenario utifrån följande antaganden:

- Juli månad hålls konstant och får sällskap av augusti som en högsäsongsmånad.
- Juni, september och oktober får en generell ökning på 20 procent, vilket motsvarar dubbla variationen mellan somrarna 2017 och 2018.

- Övriga månader använder besökstalet från sin högsta uppmätta månad 2016-2018, vilket för januari-april innebär 2016 och för maj, november och december innebär 2018.

På årsbasis skulle detta scenario innebära en ökning av antalet gästnätter med **18 procent** i jämförelse med snittet 2016-2018. Den ekonomiska potentialen av scenariot är **129 miljoner mer i årlig konsumtion, varav 93 miljoner på skärgårdens öar**. För hotell- och restaurangnäringen medför detta **180 fler årsarbetstillfällen** jämfört med det tidigare beräknade dagsläget.

Tröskelvärde och en positiv spiral

För målet En levande skärgård året om är det intressant att undersöka om presenterad förändring kan vara nog för att nå över ett okänt tröskelvärde. Ett ökat antal övernattande besökare utanför semestermånaderna kan verka som en katalysator för andra lokala verksamheter att förlänga sin aktiva säsong. I bästa fall leder denna utökade service till en positiv spiral med fler bofasta samt att säsongsboende förlänger sin vistelse.

Enligt inkvarteringsstatistiken förefaller Stockholms läns skärgård redan idag mindre säsongsberoende än resterande undersökta län. 36 procent av gästnätterna är förlagda till lågsäsong (september-maj) i Stockholms skärgård, i jämförelse med 22 procent i Uppsala, Södermanlands och Östergötlands län.

Varför det föreligger skillnader mellan länen är inte undersökt i detalj av denna studie. Strukturella skillnader kan spela in, såsom att det i Stockholms län finns en mer utbyggd reguljärtrafik året runt än i övriga län. Restiden till regionala arbetsplatscentrum lär också vara en faktor som påverkar möjligt kundunderlag för konferenser och möten.

För att förverkliga en utökad säsong pekar forskning inom besöksnäring på vissa nyckelfaktorer och möjliga strategier som presenteras i nästkommande avsnitt.

Utökad säsong – vad säger forskningen?

För Östersjöns skärgårdars handlar utökad säsong främst om att bredda säsongen utöver de intensiva sommarmånaderna och att göra skärgårdarna till attraktiva och väl fungerande resmål under en utökad period. Presenterad forskning belyser nyckelfaktorer och strategier som ökar möjlighet till framgång.

- Det är viktigt att det sker **produktutveckling** inom Östersjöns skärgårdar, vilket innebär en variation av aktiviteter och underhållning utöver skärgårdarnas klimatologiska och fysiska resurser (Crouch, 2011). På så sätt kan människor spendera tid och sysselsätta sig i skärgården utöver sommarmånaderna genom aktiviteter och evenemang.
- För att generera en miljö med variation av aktiviteter krävs **samverkan** och ”**cross selling**” mellan destinationens aktörer (Fredman et al, 2012; Hjerpe & Syssner, 2015; Lundberg & Fredman, 2012). Det innebär affärssamarbeten mellan offentliga och privata aktörer där kompetenser och resurser nyttjas för att tillsammans utveckla destinationens konkurrenskraft.

- För att möjliggöra produktutveckling och samverkan krävs en ökad **förståelse kring vilka människor som besöker skärgården, och varför**. Genom att förstå vilka band besökare har till skärgården går det att minimera konflikter mellan permanentboende, säsongsboende och tillfälliga besökare (Ankre, 2007; Fredman et al, 2012).
- **Tillgänglighet** är en av de största nyckelfaktorerna när det kommer till destinationsutveckling (Ankre & Emmelin, 2006). Det handlar om att besökare på ett så tidseffektivt, flexibelt och smidigt sätt ska kunna ta sig till och från hela skärgården.
- Därutöver handlar det om att människor ska kunna vistas och bo i skärgården under en eller flera dagar, vilket innefattar utbud av **service och infrastruktur** i form av logi, matbutiker och sanitet (Dwyer et al, 2004). Östersjökustens skärgårdar behöver tillgodose besökarnas hela resa.
- För att det ska vara möjligt att utveckla tillgänglighet, service och infrastruktur på ett hållbart och långsiktigt sätt krävs det att skärgårdsutvecklingen är en **naturlig och inkorporerad del av samhällsplaneringen** (Hjerpe & Syssner, 2015).

NÄSTA STEG

Utveckling på skärgårdarnas villkor

Besöksnäring kan innebära påfrestningar på skärgårdarnas natur, men samtidigt också generera positiva effekter i form av ökad medvetenhet om ekosystemen och därmed ökad hänsyn. En hållbar besöksnäring är därför viktig för att långsiktigt bibehålla de vitala ekosystemen hos Östersjökustens skärgårdar.

Skärgårdens besöksnäring är också viktig på en större skala. Att semestra nära hemmet ökar möjligheten att sänka sin klimatpåverkan från t.ex. flyg. Östersjökustens skärgårdar är därför ett klimatsmart alternativ för skandinavers semestrande, och dess kvaliteter bör tydligt förmedlas i en tid då klimatpåverkan från semestrande måste minska.

För att utveckla skärgårdarnas besöksnäring på ett hållbart sätt behöver utvecklingen främst ske utanför dagens högsäsong. En levande skärgård året om är en förutsättning för utveckling av besöksnäringen lika mycket som ett mål i sig självt.

Forskningsgenomgången pekar ut ett antal nyckelfaktorer såsom en gemensam verksamhetsidé och vision för hela destinationen, samverkan mellan offentliga och privata aktörer och inte minst en utbyggd infrastruktur.

Många skärgårdsbesökare söker lugn och orörd natur, men är samtidigt beroende av faciliteter såsom kommersiell service och transportmöjligheter. Faciliteterna i sig kan därför användas som verktyg för att styra besökare till platser och årstider med god social och ekologisk mottagningskapacitet. Men då behövs detaljerad kunskap om antalet besökare.

För en hållbar destinationsutveckling behövs lämpligt underlagsmaterial i form av tillförlitlig och jämförbar statistik, något som idag bitvis saknas. Utan kompletta uppgifter om antal besökare är det mycket svårt att uppskatta en samlad potential, och att särskilja hållbar destinationsutveckling från ohållbar.

Det som nu bör ske är därför en sammanställning av de uppgifter om besöksnäringen som saknas, och att konkretisera forskningen om utökad säsong genom att leta lärdomar och erfarenheter från andra destinationer med liknande utmaningar. Först därefter är det möjligt att ge en detaljerad bild av framtiden, och hur potentialer hos besöksnäringen kan realiseras på skärgårdarnas villkor.

Referenser

- Aerts, R., Honnay, O. Van Nieuwenhuysse, A. (2018). Biodiversity and human health: mechanisms and evidence of the positive health effects of diversity in nature and green spaces. *British Medical Bulletin*, vol. 127, pp. 5-22.
- Artell, J.; Ahtiainen, H och Pouta, E. (2013). Subjective vs. objective measures in the valuation of water quality. *Journal of Environmental Management*, vol. 130, pp. 288-296.
- Bowler, D. E.; Buyung-Ali, L. M; Knight, T. M. och Pullin, A. S. (2010). A systematic review of evidence for the added benefits to health of exposure to natural environments. *BMC Public Health*, vol. 10; 456.
- Crouch, G. I. (2011). Destination Competitiveness: An Analysis of Determinant Attributes. *Journal of Travel Research*, vol. 50:1, pp. 27-45.
- Dwyer, L.; Mellor, R.; Livaic, Z.; Edwards, D. och Kim, C. (2004). Attributes of Destinations Competitiveness: A Factor Analysis. *Tourism Analysis*, Vol. 9, pp. 1-11.
- Ek, R. och Hultman, J. (2007). *Plats som produkt: kommersialisering och paketering*. Lund: Studentlitteratur.
- Fredman, P.; Wall-Reinius, S. och Grundén, A. (2012) The Nature of Nature in Nature-based Tourism. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, vol. 12:4, pp. 289-309.
- Grellier, J.; White, M. P.; Albin, M. et al. (2017). BlueHealth: a study programme protocol for mapping and quantifying the potential benefits to public health and well-being from Europe's blue space. *BMJ Open*, vol. 7:7.
- Hjerpe, M. och Syssner, J. (2015). *Utveckling av hållbara turistdestinationer: Om problem, processer och planering*. Stockholm: Tillväxtverket.
- James, P.; Banay, R. F.; Hart, J. E.; och Laden, F. (2015). A Review of the Health Benefits of Greenness. *Environmental Epidemiology*, vol. 2, pp. 131-142.
- Lundberg, C. och Fredman, P. (2012) Success factors and constraints among nature-based tourism entrepreneurs. *Current Issues In Tourism*, 15:7, pp. 649-671.
- Sandström, M.; Scharin, H. och Söderqvist, T. (2000). *Seaside recreation in the Stockholm archipelago: travel pattern and costs*. Beijer Discussion paper No 129. Beijer International Institute of Ecological Economics, Kungliga Vetenskapsakademin, Stockholm.
- Thorson, M.; Larsson, J.; Nässén, J.; Bradley, K.; Kamb, A. och Svenfelt, Å. (2019). *Att semestra hållbart? En kartläggning av vad hållbart semestrande kan innebära*. Mistra Sustainable Consumption, Rapport 1:3. Stockholm: KTH.
- Tillväxtverket (2016). *Hållbar destinationsutveckling*, Dnr 012-2012-794.

Intervjuer och kontakter från arbetet med rapporten

Annette Lindström	<i>Visit Roslagen</i>
Annie Rydstrand	<i>Oxelösunds kommun</i>
Camilla Andersson	<i>Östhammars kommun</i>
Carl Hamilton	<i>Region Östergötland</i>
Christian Lewenhaupt	<i>Telia Company AB</i>
Marisa Leysen Jestin	
Dick Netterlid	<i>Riksföreningen Gästhamnar Sverige</i>
Erik Lindhe	<i>Nyköping kommun</i>
Henrik Alfredson	<i>SCB</i>
Karin Hallmén	
Richard Berglund	
Karin Gistrand	<i>Strömma Turism & Sjöfart AB</i>
Malin Karlsson	<i>Trosa kommun</i>
Pernilla Lindros	<i>UC AB</i>
Pernilla Nordström	<i>Sörmlands Turistutvecklings AB</i>
Trafikförvaltningens sjötrafiksektion	<i>Region Stockholm</i>

Besökare och företag i skärgårdarna

Övernattande besökare, egen båt, 2018

Län	Antal
Gästhamnar Stockholms län	192 200
Gästhamnar Uppsala län	10 704
Gästhamnar Södermanlands län	50 683
Gästhamnar Östergötlands län	24 273
Naturh. Skärgårdsstiftelsens områden	282 558
Totalt	560 418

Källa: Riksföreningen Gästhamnar Sverige och Skärgårdsstiftelsen

Kollektiva resor via skärgårdsbåt

Län	Antal
Stockholms län	1 909 683
Uppsala län	Uppgift saknas
Södermanlands län	1 626
Östergötlands län	27 500
Totalt	1 928 809

Källa: Kollektivtrafikförvaltningar i respektive län

Skärgårdarnas företag

Bransch	Anställda	Företag
Jordbruk, skogsbruk, fiske	34	108
Tillverkning och utvinning	216	71
Bygg och anläggning	451	243
Handel	259	105
Transport	250	89
Hotell och restaurang	331	65
Företagstjänster	303	333
Vård, skola och omsorg	100	46
Personliga tjänster	33	63
Summa	1 977	1 123

Källa: UC Selekt. Sysselsättningsstatistiken redogör för uppgifter företagen lämnat i samband med deklaration och annan myndighetskontakt. Uppgifterna lider av samma säsongproblematik som officiell sysselsättningsstatistik från SCB, och speglar inte de stora variationerna över året. Sysselsättningen under högsäsongsmånader är därför troligen betydligt högre.

Besökare och företag i skärgårdarna, forts

Gästnätter per år för vandrarhem, stugbyar, campingar och hotell

Kompletterande gästnätter
från Skärgårdsstiftelsen

	Stockholms län			Uppsala, Södermanlands och Östergötlands län			Samtliga fyra län			Anläggningstyp	2016
Månad	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018		
Januari	7 052	4 977	4 341	2 320	1 956	2 039	9 372	6 933	6 380	Vandrarhem	6 647
Februari	6 488	4 647	4 068	2 089	1 768	2 006	8 577	6 415	6 074	Gästhem	2 288
Mars	7 868	5 170	5 452	2 288	1 988	2 492	10 156	7 158	7 944		
April	10 139	8 553	7 909	3 316	37 13	4 015	13 455	12 266	11 924	Totalt	8 935
Maj	26 407	26 926	25 819	23 967	24 615	30 478	50 374	51 541	56 297		
Juni	38 506	37 459	41 492	37 420	36 206	41 348	75 926	73 665	82 840		
Juli	77 790	79 357	88 032	92 562	89 134	96 612	170 352	168 491	184 644		
Augusti	59 199	56 983	62 005	56 858	55 836	56 829	116 057	112 819	118 834		
September	21 557	23 368	23 941	9 034	8 896	6 975	30 591	32 264	30 916		
Oktober	12 446	10 173	11 496	3 056	3 288	5 175	15 502	13 461	16 671		
November	7 896	7 233	9 274	1 890	2 228	2 870	9 786	9 461	12 144		
December	7 226	6 620	8 137	1 606	1 655	2 610	8 832	8 275	10 747		
Summa	282 574	271 466	291 966	236 406	231 283	253 449	518 980	502 749	545 415		
..varav utländska besökare	29 409	28 598	29 278	30 742	28 054	26 736	60 151	56 652	56 014		

Källa: SCB

VI ÄR WSP

WSP är ett av världens ledande analys- och teknikkonsultföretag. Vi verkar på våra lokala marknader med stöd av global expertis. Som tekniska experter och strategiska rådgivare har vi tillgång till ingenjörer, tekniker, naturvetare, planerare, utredare och miljöspecialister liksom professionella projektörer, konstruktörer och projektledare. Vi erbjuder hållbara lösningar inom Hus & Industri, Transport & Infrastruktur och Miljö & Energi. Med drygt 39 000 medarbetare på 500 kontor i 40 länder medverkar vi till en hållbar samhällsutveckling. I Sverige har vi omkring 4 000 medarbetare.

WSP Sverige AB

12188 Stockholm-Globen
Besök: Arenavägen 7

T: +46 10 7225500
Org.nr: 556057-4880
Styrelsens säte: Stockholm
wsp.com

